

Za hlapce rojeni, za hlapce vzgojeni

Kakor razodeva že sam naslov, bo to razprava o Cankarjevem delu *Hlapci*. Drama se dotakne teme, oziroma, bolje rečeno, lastnosti slovenskega naroda, ki bi se je moral vsak kolikor toliko osveščen Slovenec zavedati. Če si za vzor vzamemo "tipičnega" Slovenca, kakršnega naslika tudi Cankar v svoji drami, bomo kaj hitro spoznali, kako zelo je pisatelj zadel žebljico na glavico. Ne samo da smo kakor večina sveta poslušne ovčice medijem in "velikim" voditeljem, ki bojda počnejo vse za narodov blagor, temveč poleg tega povečini še uživamo v tem, da se lahko nekemu pokorimo. Če ne gre ravno že za tujega okupatorja, pa to počnemo kar znotraj države. Radi jedikujemo, da je to današnji problem, a če se količkaj ozremo v našo bogato, raznovrstnih osvajalcev polno zgodovino, kajpak kaj hitro spoznamo, da se hlapčevstvo pretaka po naših žilah.

Ivan Cankar v *Hlapcih* prikaže zgodbo, ki se dogaja le v kratkem časovnem razponu, a nam zato postreže z vsem potrebnim. Po volitvah, ki potečejo v majhni vasi, se poprej divji liberalci kaj hitro pokažejo kakor hinavci, ki hitreje kakor bi človek pomežiknil, že uklonijo svoj hrbet pred svojimi gospodarji. Še posebno dialogi med Jermanom in župnikom ter med Jermanom in Kalandrom. Sploh župnikove metafore in prisposode ter tista mehka ukazovalnost, kateri še dandanašnji Slovenec tako rade volje sledi. Jerman je po drugi strani edini, ki ponosno ostane pri svojih principih, četudi ga obtožijo vseh možnih grdobij in se na koncu polotijo celo nasilja. Najbolj me je zadel tisti končni pogovor z župnikom, ko je Jerman že odhajal proč od doma, od koder so ga izgnali, in mu je župnik zatrdil, da bi se bili vsi njegovi grehi izbrisali, če bi se le spokoril in zmolil. Verjetno ni presenetljivo, da mi je bil lik Jermana najbolj všeč, čeprav tudi Lojzka in Kalandar nista bila slaba po karakterju. Vsi so bili večidel stanovitni ljudje, ki se niso bili pripravljene odpovedati svojim principom samo zato, ker jim je nekdo tako ukazal.

A žal je takih ljudi tudi danes malo, če ne še manj kakor včasih. Morda smo se res osamosvojili izpod jarma prenekaterih držav, ampak ali smo zares krojitelji lastne usode, ali smo zopet prepuščeni na milost in nemilost drugih? Je že res, da nas morda ne vodi več kak tujec – pa tudi temu ni gre povsem zaupati – imamo pa zato veliko domačih prostovoljcev, ki so z velikim navdušenjem in rade volje zasedli prazna mesta, ki so jih za seboj pustili prejšnji gospodarji našega ljudstva. In najsi bo to še tako žalostno, duhamorno, da, celo cinično, bodo rekli nekateri, pač ni daleč od resnice, da smo narod blejajočih ovčic, ki se brez izkoriščevalskega pastirja ali dveh počutijo izgubljeni.

Tako moram, četudi z žalostjo v srcu, zaključiti, da smo Slovenci resnično *za hlapce rojeni, za hlapce vzgojeni*, če izvzamemo redke izjeme. Tu in tam se vendarle najde kakšna svetla točka, intelektualna duša, ki ni tako voljna klanjati se drugim in moje upanje je, da bomo nekoč kot narod dosegli to točko. Do tedaj smo pač ujeti kjer smo, saj smo se tjakaj vendarle pripeljali sami z lastno nespametjo in ljubeznijo do biča.